

- A tanulók és az egyetemi hallgatók életszínvonalá
- Művelődés

Vajdaság AT Képviselőháza: a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet visszaállítása, az ingatlan kulturális javak megállapítása, a Matica srpska könyvtára, a Vajdasági Műemlékvédelmi Intézet, a Vajdasági Levéltár, a Vajdasági Múzeum központjának visszahelyezése Vajdaság AT területére, minden védelemmel megbízott intézmény vonatkozásában, valamint mindezen intézmények hatáskörének visszaállítása, hogy a tartomány területén végezzék azokat a feladatokat, amelyekkel a köztársasági védelmi intézmények voltak megbízva, az általános érdek megállapítása a kisajátításoknál.

Alaplétrehozása a Vajdaság AT területén élő minden nemzeti kisebbség népművészetének, amatőrizmusának és művelődési intézményének finanszírozására.

Vajdaság AT Végrehajtó Tanácsa: azon területi és városrendezési tervek végrehajtásának leállítás, amelyek nem biztosítják eléggé a kulturális és védett javak védelmét, a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet, a Matica srpska Könyvtára, a Matica srpska Képtára, a Vajdasági Levéltár, valamint a Szerb Nemzeti Színház igazgatójának, igazgató- és számvizsgáló bizottsága tagjainak kinevezése és felmentése.

Tartományi Titkárság: a törvény alkalmazásának ellenőrzése a művelődés területén, annak kivizsgálása, hogy teljesültek-e a feltételek a védelmi intézetek tevékenységének kifejtésére, a kulturális javak nyilvánartatása módjának előírása, a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet végzéseire beadott fellebbezésekről való döntés, a szakvizsga előírása és megszervezése a könyvtárban, a múzeumban vagy az intézetben dolgozók részére.

- Terület- és településrendezési terv
- Építészet
- Lakásügyi és kommunális tevékenység
- Közfinanszírozás

A Szerb Köztársaság alkotmányával összhangban változtatni kell a meglévő nem alkotmányos helyzetet, melynek értelmében a Vajdaság AT-nak nincs saját jövedelme, és közvetlenül a Szerb Köztársaság költségvetéséből finanszírozzák. Törvényben kell meghatározni a Vajdaságnak járó százalékat a lakosság jövedelmi adójából, vagyoni adójából, a korporációk nyereségéből, az akciózákból és a forgalmi adóból, amelyek Vajdaság AT területén folytak be, mégpedig a Vajdaság AT kötelezettségeivel és költségeivel összhangban, amelyek Vajdaság AT hatáskörétől fügnek.

Lehetővé kell tenni külön vajdasági illeték bevezetését, és meg kell határozni a Vajdaság AT-nak járó részt a tartózkodási illetékből.

Vajdaság egyéb fontosabb jövedelme lenne: az ingóságok eladásából származó jövedelem, azoknak az ingatlanoknak az eladásából származó jövedelem, amelyeket a tartománynak jogában volt használni, a Vajdaság területén lévő általános érdekű javak használata után járó térítés egy része, azok az eszközök, amelyeket annak a tőkének az eladásából valóstítottak meg, amelyek alapítója a Vajdaság AT, a Vajdaság AT szervei tevékenységéből befolyó jövedelmek, a donációból származó jövedelem, Vajdaság AT részvénytőkéjének eladásából származó jövedelem stb.

- Mezőgazdaság
- Tájékoztatás

Vajdaság AT Képviselőháza: az Újvidéki RTV, valamint a szerb nyelven és a nemzeti kisebbségek nyelvén megjelenő nyomtatott sajtó alapítói jogá.

A Vajdaság AT statútumával összhangban rendezi a tájékoztatást a nemzeti kisebbségek nyelvén.

Vajdaság AT Végrehajtó Tanácsa: a tájékoztatás állapota figyelemmel kísérése a Vajdaság AT területén.

Tartományi Titkárság: nyilvántartja a tájékoztatási eszközöket a Vajdaság AT területén, figyelemmel kíséri állapotát, és felügyeli a törvények betartását.

- Tulajdoni és vagyoni jogi viszonyok
- Sport
- Környezetvédelem

III. A Vajdaság AT és az SZK viszonyának hosszú távú alkotmányos rendezése

A köztársaság és az autonóm tartomány viszonyának hosszú távú rendezésekor abból az elvből kell kiindulni, hogy mindaz, amit a Szerb Köztársaság és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság alkotmánya nem sorol fel a szövetségi állam és a köztársaság illetékességének, az autonóm tartomány illetékességébe tartozik, amit pedig a tartomány statútuma nem határoz meg a tartomány illetékességének, a községek illetékességébe tartozik.

Abból kiindulva, hogy Vajdaság egyenjogú állampolgárai, államalkotó és egyenjogú nemzeti és nemzeti közösségei elidegeníthetetlen jogaik alapján úgy döntöttek, hogy Szerbia közös államban élnek, Vajdaság elfogadja, hogy Szerbia és a szélesebb társadalmi és állami közösség – Jugoszlávia, együttesen a következő területeket szabályozza: honvédelem, állambiztonság, monetáris rendszer, a gazdasági rendszer alapjai, egységes piac, vámrendszer, külpolitika, büntetőjogi és peres eljárás, polgári és kötetmi jog, a büntetőjog általános része, polgári jogi peres eljárás.

Vajdaság AT illetékességének szabályozása

Az SZK alkotmányában pontosan meg kell határozni azokat a területeket, amelyekben a Vajdaság AT normatív aktusaiban (tartományi törvényekben) önállóan és teljes mértékben szabályozhatja a viszonyokat.

Ezeken a területeken a köztársasági törvényeket a tartomány területén nem kell alkalmazni.

A tartományi aktusok alkotmányosságát a köztársaság egységes alkotmánybíróságának kell elbírálnia, a többi köztársasági szerv a tartományi határozatok alkotmányosságát nem bírálhatja el.

A területek, amelyeken a tartomány önállóan szabályozza a viszonyokat, főként a következők: egészségügy, rokkantsági és nyugdíjbiztosítás, egészségvédelem, társadalmi gyermekvédelem, munkaviszony, foglal-

koztatás és szociális védelem, az adórendszer és a közbevételek – kivéve a forgalmi adót és a vámilletéket –, a hivatalos nyelvhasználat, a Vajdaság területén élő nemzeti közösségek oktatása, tájékoztatása és kultúrája, az oktatás, a tájékoztatás, a kultúra, az erdőgazdálkodás, az útgazdálkodás és a többi általános érdekű javakkal való gazdálkodás, környezetvédelem, határ menti és regionális nemzetközi együttműködés, mezőgazdaság (a mezőgazdasági termékek szavatolt felvásárlási ára, a szubvenciók stb.), a vízgazdálkodás, a családi jog, a tartomány illetékességét érintő tartományi szabálysértés előírása, a településrendezés.

A tartomány illetékessége az említett területeken nem zárja ki a köztársasági kerettörvények meghozatalát azokon az alkotmányban megállapított területeken, amelyekkel biztosítják a köztársasági és a tartományi jogszabályok átláthatóságát, valamint a jogszabályoknak a nemzetközi egyezményekkel és az európai integrációs folyamatokkal való szinkronizációját.

Az SZK jövőbeli területi berendezésének keretében komolyan meg kell tárgyalni egész Szerbia regionalizációját, illetve új területi egységek – régiók, autonóm tartományok – esetleges létrehozását a már meglévő területi autonómiákon, Vajdaságon és Koszovó-Metohiján kívül. Ha Szerbia egész területét autonóm tartományokra és régiókra osztanák fel, lehetővé kellene tenni az autonómiák különböző fokát, a helyi körülményekől, lehetőségektől és követelésektől függően. Jogtechnikailag ezt úgy lehetne megtenni, hogy a köztársasági törvények egyes fejezeteit a tartományokban kell alkalmazni, amennyiben a tartományok meghatározott területet a régió sajátosságaival összhangban nem szabályoznak tartományi jogszabályokban. Ezzel a technikával az egyes régiók esetében nagyobb autonómia válna lehetővé az egyenlőség és egyenjogúság elvének veszélyeztetése nélkül.

Jegyzetek

- ↑ Decentralizálással a központi hatalom meghatározott, leggyakrabban végrehajtó hatáskörét átruházza a demokratikusan megválasztott helyi testületekre. Ezeket a hatásköröket leggyakrabban törvény vagy törvényen alapuló aktus ruházza át, és újból szabadon központosíthatók, ugyanakkor az autonóm hatáskör a központi hatalom egyszerű és egyoldali akarátával nem központosítható. A másik lényeges különbség az, hogy a decentralizálás legtöbbször az állam egész területén azonosan történik, míg a területi autonómia bizonyos sajátos régió(k)hoz fűződik.
- ↑ Az állam föderális berendezésének fő jellegzetessége az, hogy a föderális egységeknek legalább egy szuverén hatáskörük van, amelytől a központi hatalom semmilyen feltételekkel sem foszthatja meg őket.

Vladimir SOCOR

Voronyin Moldovája

Az utóbbi két évben Moldova politikai pártjai, parlamentje, elnöksége és végrehajtó testületei egy „mindenki mindenki ellen” jellegű politikai háborút folytattak. Ez tönkretette az ország politikai rendszerét, és lehetővé tette a Kommunista Párt felemelkedését a rendszer romjain.

Ugyanebben az időben a Dnyeszteren túl zavartalanul uralkodott a *Pax Russica*. Most, 1991 óta először, megvan az esélye, hogy kiterjedjen egész Moldovára, az újonnan megválasztott parlament támogatásával, ha Moszkva rábólint, és az EBESZ is belemegey.

Moldova új parlamentje két szempontból is egyedi a Független Államok Közössége országainak sorában. Elsősorban ez az egyetlen igazán erős parlament az előző országgyűlés által 2000 júliusában megszavazott alkotmánymódosítások nyomán. Ezek a módosítások messze nyúló hatalommal ruházták fel a parlamentet, és ezáltal Moldovát félig elnöki köztársaságból parlamenti köztársasággá változtatták. Másodsorban ez az egyetlen, kommunista többségű posztszovjet parlament, a február 25-i moldovai választások eredményeképpen.

A kommunisták már e választások előtt is erős parlamenti képvisellettal rendelkeztek, de egyértelműen kisebbségben voltak a „jobbközép” és „jobboldali” pártokkal szemben. Ezek viszont szövetekedtek a Kommunista Párttal az államfő ellen, és bevezették a parlamenti köztársaságot. A hatalom átjásztása a kommunisták uralta parlament kezére felöltlen lépés volt a nem kommunista és kommunistaellenes pártok részéről. Ezek után pedig következett az arányosság elvén alapuló választás, ami nyilvánvalóan a nagy és fegyelmezett Kommunista Pártnak kedvezett a kisebb és megosztott közép- és jobboldali pártokkal szemben. Ez utóbbiak végül egymással versengtek, és következőképpen megsemmisítő vereséget szenvedtek. Az alkotmánymódosítást és az azt követő választásokat a Moldova kommunistaellenes pártjai által – egy kivétellel – elkövetett politikai öngyilkosság két stádiumának tekinthetjük. Tanulság és figyelmeztetés ez az ukrán nemzetedemokraták számára.

Az új parlament 101 képviselőjéből 71 a Kommunista Párt színeit képviseli. Emellett több „középpárti” képviselő tulajdonképpen vaskalapos kommunista, akiknek már nem jutott hely az illető párt választási listáin.

A kommunista képviselők szinte kivétel nélkül a szovjet politikai szocializáció termékei, egy olyan folyamaté, amely sokkal sikeresebb volt a Moldovai SZSZK-ban, mint az Unió más államaiban. Ezen képviselők legtöbbje közvetlenül a II. világháború utáni években – a 40-es évek közepétől a korai 50-es évekig – született, egy olyan generáció tagja, amelynek fő élménye a visszamaradott, mezőgazdasági Moldova szovjetek általi korszerűsítése volt. Hozzájárultak és hasznot húztak ebből a folyamatból mint szakemberek, vezetők és apparatcsikok. Ez az egyetlen formatív tapasztalatuk. Többségük ellenente a peresztrojkát, és legtöbbjük a működőképes moldovai mezőgazdasági-ipari rendszer szándékos tönkretételének tekinti az 1991 utáni reformokat.

Ezek közül a férfiak és nők közül majdnem mindegyik rendelkezik a Moldovai SZSZK valamely intézete által kiállított oklevéllel, esetenként az időszak pártakadémiái által kiállított titulusokkal kiegészítve. Csak nagyon kevesen rendelkeznek valamely jobb hírű moszkvai főiskolai végzettséggel, és egyetlen egy sem tanult valamely nyugati egyetemen. Ezek közül a képviselők közül jóformán egy sem használta ki a Nyugattal való szakmai és kulturális tapasztalatcserék 1991 után megnyílt lehetőségét. A kommunista képviselők többsége a következő három szakmai kategória valamelyikébe tartozik: kolhozokban tevékenykedő mezőgazdászok, mérnökök – beleértve a technikumot végzeteket, akik mérnöki diplomát kaptak –, illetve középiskolai tanárok.

Egyes kommunista előjárók volt nőmenklatúrárs „nehézfűük”, akiket félreállítottak – nem 1991-ben, hanem már 1989-ben, mert ellenszegültek Gorbacsov reformjainak. Csak néhány példát említsünk: Iván Kálin (Ion Călin), a Moldovai SZSZK minisztertanácsának volt elnöke; Vasile Iovv, Bălți város – Moldova második legnagyobb városa – volt pártelnöke, vagy Viktor Zlაცევესკიჯ vezérőrnagy. Szovjet Moldova volt katonai biztosa (a sorozásokért felelt).

Április 4-én ennek a „politikai osztálynak” a tipikus képviselőjét, Vlagyimir Voronyint, a Moldovai Kommunisták Pártja Központi Bizottságának első titkárát választotta meg a parlament államfőnek, 71 támogató szavazattal a 101-ből. Oroszos családnéve ellenére Voronyin egész életében etnikai moldovánként szerepelt, és a nyelvet is anyanyelvéként beszéli. 1941-ben született, a Dnyeszteren túli Dubásari rajonban, élelmiszer-ipari mérnökként különböző vállalatokban töltött be vezető funkciókat, majd az SZKP KB pártakadémiájára küldték, amelynek elvégzése után különböző rajoni és városi – többek között benderi-i – pártszervezeteket vezetett, majd 1989–90-ben a Moldovai SZSZK belügyminisztere volt, vezérőrnagyi rangban. E funkciójához kapcsolódik karrierje egyetlen fényesebb momentumá, amikor 1989 novemberében megmászotta helyettese, egy oroszországi orosz tűzparancsát, amely gépfegyvertüzet akart zúdítani a Belügyminisztérium épületét megostromló tömegre. 1990 és 1993 között az Orosz Föderáció Belügyminisztériumának hivatalos tartaléklállományához tartozott.

A Moldovai Kommunista Párt törvényen kívül helyezése után Voronyin az üzleti életben próbált szerencsét, és moldovai viszonylatban jelentősnek számító vagyonra tett szert. 1993-ban Kommunisták Pártja néen újraalapította a pártot, amelynek első számú vezetője lett. Az 1996-os Elnökválasztásokon a szavazatok 10 százalékát nyerte el az első fordulóban, majd a második fordulóban Lucinschit támogatta, elősegítve annak megválasztását. Az 1998-as parlamenti választásokon a Kommunisták Pártja 30 százalékot ért el, és – az arányos választási rendszernek köszönhetően – 40 mandátumot kapott a 101-ből, hogy a legutóbbi, idő előtt megrendezett választásokon a szavazatok 51 százalékát érje el, ami 71 mandátumot jelent.

Mint a legtöbb moldovai, korosztálytól függetlenül – talán a tanulmányait az utóbbi időben végzett ifjúság kivételével –, Voronyin egykezdetleges, a premodern lokálpatriotizmus szintjén mozgó nemzeti azonosásgutudatot táplál, ami kényelmesen összefér az Oroszország iránti alázatával. Ez a világlátás azt feltételezi, hogy a moldovaiak – akiknek az önmeghatározása döntő módon állampolgárságukon és helyi kötődéseiken, nem pedig etnikai elveken alapul – uralkodjanak saját hazájukban, amely ha nem is lehet teljesen szabad, legalább teljes kellene, hogy legyen.

Dnyeszteren túli származású lévén, Voronyinnak szívügye, hogy ez a terület visszakerüljön Moldova fennhatósága alá, és ő személyesen szemben áll a szeparatista vezetőkkel, akik nem is ottani származásúak. Tulajdonképpen alig tartja többre őket holmi betolakodóknál, ami eléggé elterjedt nézet a chişinăui kommunisták vezető köreiben. Ebben rejlik annak a reménye, hogy Voronyin megpróbálja majd helyreállítani az ország területi integritását. Ez ugyanakkor annak a veszélyét is magában hordozza, hogy – saját jószántából vagy kényszerhelyzetben – Moszkva beleegyezését azzal vásárolja meg, hogy engedélyez orosz csapatok mint „békefenntartó erők” jelenlétét az újraegyesített Moldova területén.

A kommunista párt nemzetiségi összetételében rejlik e csoportosulás sikerének egyik kulcsa – ami egyben a „jobbközép” kudarcát is me magyarázza – ebben a multietnikus országban. A kommunista képviselőknek körülbelül fele, vagy valamivel kevesebb, mint fele, moldován nemzetiségű, moldován családnével, a többiek pedig vagy orosz ajkúak, vagy a Moldovában annyira elterjedt, határozatlan etnikai-nyelvi identitásúak. A kommunistaellenes moldovai pártok figyelmen kívül hagyták a lakosság ezen rétegeit, és egynemzetiségű jelöltlistákat állítottak. Ehhez a számítási hibához még hozzáadódott az, hogy egyes „jobboldali” pártok sorsukat az etnikai moldován választópolgároknak csupán vékony rétegét kitevő román beállítottaságú választókra tették fel. Mindez sok moldován beállítottaságú moldovánt és az összes oroszul beszélőt a baloldal karjaiba taszította.

A román nemzeti eszme Moldovában a választópolgárok körülbelül 10 százalékára és az etnikai moldovánok legtöbb 15 százalékára korlátozódik. Az eszme főbb képviselői a chişinăui humán értelmiséghez tartoznak. Ez a réteg adja a román beállítottaságú pártok vezetőit is, akik jobboldalikit határozzák meg saját magukat, és egymás ellen harcolnak a politikai spektrum ezen keskeny sávjának az uralásáért. A moldován-moldovánok és a nem moldovánok figyelmen kívül hagyásával ezek a pártok tulajdonképpen örökös félretasztottságra kárhoztatták magukat. Lemondanak a választójogú lakosság több mint egyharmadát képező orosz ajkúakról a Kommunista Párt javára, és hagyják, hogy a moldován-moldován szavazatok minden irányba szétszóródjanak.

A The Jamestown Monitor április 4-i és 9-i számából átvett cikk.

Vladimir Socor a washingtoni Jamestown Alapítványnak a posztszovjet térséggel foglalkozó politikai elemzője. *A The Jamestown Monitor: A Daily Briefing on the Post-Soviet States*, valamint a *The Wall Street Journal Europe* munkatársa. Korábban az RFL/RL Research Institute-nál dolgozott. Bukarestben született, Münchenben él.